

Forumbespreking en vragenbeantwoording

M.J.A. Zwikstra-de Weger

Een groot deel van de middagvergadering is besteed aan de beantwoording van de vragen die de drie sprekers kregen op hun referaten. Zij vormden hiervoor gedrieën een forum onder voorzitterschap van mevr. A. Hovenga-Douma, tweede bondspresidente. In het volgende is samengevat wat in die forumbespreking naar voren is gekomen.

De Here beledigen

Ds. Gunnink mag de spits afbijten. Hij begint met een vraag die als onderwerp het punt 'twijfel' heeft. Juist omdat zijn thema 'geloof en zekerheid' was, had hij daar in zijn toespraak nogal wat aandacht aan besteed. De twijfel is een grote bedreiging van die zekerheid. De vraag nu luidt: als je spreekt over die zekerheid, kom je dan toch niet in de verleiding om die twijfel min of meer goed te praten, omdat je er begrip voor hebt? Je mag er toch juist helemaal geen begrip voor hebben?

De predikant is het van harte met de vragenstelster eens, dat twijfel een beledigen is van de Here God en van zijn beloften. De Here komt met handen vol naar je toe en als je dat dan niet aanneemt, of als je twijfelt en je afvraagt of het de moeite van het aanpakken waard is, beledig je daarmee de Here God: je trekt daardoor de vastheid van zijn Woord en van zijn beloften in twijfel.

Denk ook aan wat de Dordtse Leerregels daarover zo mooi zeggen in hoofdstuk V, artikel 11: 'Intussen getuigt de Schrift dat de gelovigen in dit leven tegen allerlei *zondige* twijfel te strijden hebben en in zware aanvechting dit volle geloofsvertrouwen en deze zekerheid van de volharding niet altijd voelen.' Hier staat duidelijk dat twijfel *zondig* is. De Here wil dat wij in geloof en dus ook in toevertrouwende *zekerheid* zijn beloften aannemen.

Hier wordt vaak een punt gezet: twijfel is zonde, punt. Maar dan wil ds. Gunnink toch graag verder wat nuances aanbrengen. Daar ging het ook in zijn verhaal om. We moeten wel meer zeggen dan dat het zonde is. Er is twijfel en twijfel. Het maakt toch bijvoorbeeld wel verschil in welke situatie iemand die twijfelt, verkeert: zit hij wekelijks in de kerk onder de bediening van het Woord en twijfelt hij aan Gods beloften, die hij heel goed kent, of is hij via de weg van de evangelisatie bij de kerk gekomen en neemt hij aanvankelijk nog een weifelende houding aan?

Schriftkritiek

Er zijn bovendien ook vele vormen van twijfel mogelijk. Je kunt twijfelen aan het gezag van Gods Woord; je kunt twijfelen aan je eigen uitverkiezing; je kunt ook twijfelen aan jezelf, al is dat niet direct geloofstwijfel. Laten we er dus genuanceerd over spreken.

Een volgende vraag gaat dan ook over het advies aan de theologische studenten in Kampen die twijfelen aan schriftgezag en belijdenis, om direct met de studie te stoppen.

Het gaat om heel belangrijke zaken: twijfel aan schriftgezag en belijdenis. Het is goed dat de ernst van die zaak onder ogen gebracht wordt. De kerken en de classes moeten op dit punt zeer waakzaam zijn. Als er al tijdens de studie sprake is van systematische twijfel, moet daar grondig over doorgesproken worden. Wanneer de twijfel blijft, moet worden aangeraden de studie te staken. Maar ds. Gunnink wil niet zeggen, dat studenten in geval van twijfel *direct* met hun studie moeten ophouden (zoals hij onlangs in een persverslag las). Dan was hij zelf waarschijnlijk ook geen predikant geworden.

Studenten in Kampen moeten zich nu eenmaal intensief bezighouden met moderne schriftkritiek en moderne theologie. Dat hoort bij de studie. Dan is het geen wonder dat die studenten wel eens vragen kunnen hebben. Ds. Gunnink vraagt oog voor hun (tijdelijke!) moeite van het worstelen met schriftkritiek. Als ze daarmee biddend op de knieën gaan, komen ze in veel gevallen weer tot de overtuiging dat hun twijfels verkeerd waren.

Hierop sluit de vraag aan, waaruit de vrees spreekt dat er in onze kerken instemming gevraagd wordt met bepaalde vormen van bijbelkritiek. Spreker zegt hierop dat schriftkritiek inderdaad een levensgevaar voor de kerk is. Dat het Woord van God de basis is van ons leven, vormde daarom nu juist een van de hoofdpunten van zijn toespraak. Het evangelie is werkelijk betrouwbaar en dus ook naar de wereld toe te verdedigen. Kritiek op het Woord van God is een aanval op het hart van de kerk. Daar kan niet sterk genoeg tegen gewaarschuwd worden. Niettemin, we hebben ermee te maken. Studenten krijgen ermee te maken.

Aanvechting

De presidente geeft de zaal gelegenheid om te reageren op wat ds. Gunnink tot nu toe gezegd heeft. Een zuster stelt de vraag of je mag zeggen dat wie nog nooit getwijfeld heeft, nog nooit geloofd heeft.

Het gaat de predikant te ver om te zeggen dat iemand die nooit getwijfeld heeft, geen echt geloof heeft. Er zijn heel wat broeders en zusters die zeggen geen geloofstwijfels te kennen. Ds. Van den Geest heeft in zijn referaat gezegd dat dat eigenlijk niet kan. Je kunt toch die broeders en zusters die de problematiek van de twijfel nauwelijks kennen, niet als het ware twijfel gaan aanpraten om hen als ware gelovigen te kunnen erkennen!

Wel is waar dat de gelovige, hoe dan ook, in allerlei aanvechting terecht komt. De satan weet altijd zwakke plekken bij ons te vinden, want - dat staat wel vast - onze doodsvijanden, de wereld, ons eigen vlees en de satan houden níet op ons aan te vechten. De een noemt die aanvechting wel twijfel, de ander wordt op andere manieren op de proef gesteld. Niet ieder benoemt zijn geloofsproblematiek, zijn geloofsstrijd met het woord twijfel. Dan kunnen we toch niet zomaar vrijmoedig zeggen dat iemand niet goed gelooft, integendeel!

Dan is ds. Groenberg aan de beurt om enkele vragen te beantwoorden, die hij rechtstreeks ontvangen heeft. Hij begint met een aanvulling op wat zijn collega zojuist heeft gezegd: wanneer iemands gevoelsleven ontwricht is, kan hij enorm twijfelen over de betrouwbaarheid zelfs van de Here en van zijn beloften. Dan moet je niet spreken over een beledigen van de Here. Dat moet ook in het pastorale gesprek naar voren komen. Bij broeders en zusters van wie het zieleleven helemaal verstoord is, moet met medische middelen aan herstel gewerkt worden. Vaak komen zij dan ook weer boven die twijfel uit.

Als de Here op een bepaalde leeftijd het verstand bij iemand wegneemt, kun je evenmin spreken over een Hem beledigen. Het komt zelfs voor dat mensen die dementeren, vloeken. Maar dan mag je niet zeggen dat zij niet meer geloven!

Reactiebeweging

Vervolgens gaat ds. Groenberg in op de vraag, of niet met name tegenover jongeren die hang hebben naar de evangelische beweging, erkend moet worden dat er in de jaren na de vrijmaking in onze kerken sterk de nadruk gelegd is op de leer. Is daar vandaag een balans in aan te brengen?

In de geschiedenis is er telkens een soort pendelbeweging te zien: de heel starre orthodoxie met als reactie daarop een sterke nadruk op de innerlijke band met God, het evangelische, het piëtistische. In de 16e eeuw maakten de reformatoren Calvijn en Luther zich los van Rome, maar de doperen meenden dat Calvijn en Luther niet ver genoeg gingen. Tegenover de gereformeerde orthodoxie was het doperse heel sterk gericht op het benadrukken van de Heilige Geest: werkzaam los van het Woord. In de 17e eeuw kwam het piëtisme op; in de 18e eeuw ontstond het methodisme en in de 19e eeuw werd de Evangelische Alliantie opgericht. Steeds weer werd gereageerd op wat men noemt de veruitwendiging van het geloof. Maar reactie is niet goed, we moeten niet van het ene uiterste in het andere vallen. Indien in de jaren na de vrijmaking inderdaad de leer te veel benadrukt is, moeten we dat wel erkennen, ook naar de jongeren toe. Tegelijkertijd moeten we zeggen dat het in de jaren na de vrijmaking noodzakelijk was dat de leer sterke nadruk kreeg: de leer over het verbond van God met ons en onze kinderen, de leer over de vastheid van Gods beloften, de leer ook over de kerk.

Je kunt nu achteraf wel zeggen dat die nadruk veel te sterk geweest is, maar je moet iets ook plaatsen in de tijd waarin het geweest is: in de jaren na de vrijmaking is het benadrukken van de leer die we net noemden, erg belangrijk geweest.

Bovendien is het nog maar de vraag of in die jaren de beleving, het gevoel niet aan bod is gekomen. Integendeel, ook in die jaren zijn er de kerkdiensten gehouden, daarin is ook toen gezongen tot eer en tot lof van de God die troont op de lofzangen van zijn volk. Dat kan toch niet zonder gevoel, zonder beleving zijn? We mogen ons erover verwonderen dat God ook toen in liefde tot zondige mensen wilde spreken. Laat de prediking dan wel eens wat leerstellig geweest zijn, maar dát God spreekt tot zondige mensen, is toch ook een zaak van gevoel en van beleving!

Beleving

Ten derde merkt ds. Groenberg hierover op dat het nodig is geloof en beleving ervan met elkaar in evenwicht te brengen. Dat gebeurt de laatste jaren dan ook. Denk maar aan het op gang brengen van de discussie o.a. door prof. Trimp in zijn boek *Klank en weerklank*. Maar laten we wel oppassen voor het doorslaan naar het andere uiterste, dat de beleving nummer een wordt in dit leven. Beleving en gevoel zijn nu eenmaal altijd met zonde bevlekt. Alleen het Woord van de Here is volmaakt, dat moet altijd de leiding houden in ons leven.

Vanuit de zaal wordt hierop gezegd, dat het toch zo jammer is dat de jongere leden op de vereniging evangelische liederen verkiezen boven de psalmen. Ds. Groenberg is van mening dat je de psalmen niet tegen de liederen uit de E&R-bundel bijvoorbeeld, moet uitspelen. Het is een zorgelijke ontwikkeling dat jongeren blijkbaar de waarde van de psalmen niet meer zo

zien. Die psalmen benadrukken sterk het verbond dat God met zijn volk heeft opgericht; heel veel evangelische liederen zijn erg individualistisch gericht en hebben geen of weinig oog voor het verbond.

Maar als je ook hierin het evenwicht houdt en bijvoorbeeld op vereniging of sing-ins en psalmen en E&R-liederen zingt, leg je evenveel nadruk op beide zaken: het verbond dat God met ons heeft en de persoonlijke, individuele relatie die je hebt met de Here als vrucht van Gods gave van het geloof.

Openheid

Ds. Van den Geest krijgt vervolgens het woord over enkele vragen naar aanleiding van zijn verhaal over de jongen die dacht dat zijn vader zo'n vast geloof had. Kunnen wij, door onze eigen geloofsstrijd en geloofsmoeiten niet te verwoorden of zelfs weg te stoppen, de Heilige Geest in de weg staan?

Spreker is van mening dat wij inderdaad de Heilige Geest wel in de weg kunnen staan, als onze opgroeiende kinderen (en de mensen om ons heen) niet merken dat we uiteindelijk op dezelfde basis staan. Kinderen kijken tegen hun ouders op. Voor die jongen uit het voorbeeld was het geloof te hoog gegrepen. Het was voor hem te mooi om waar te zijn en hij durfde er dus bij voorbaat al niet aan te beginnen. Ds. Van den Geest heeft iets dergelijks al veel vaker meegemaakt.

Wat is het belangrijk dat we gewoon aan elkaar laten merken dat we onze eigen zonden en strijd hebben, volwassenen evengoed als de kinderen! Allemaal zullen we elke dag op de knieën moeten gaan om als een kind voor de Vader onze zonden te belijden en weer opnieuw te beginnen: we hebben immers van Gods genade te leven! Kinderen moeten beseffen dat hun ouders ook zondige mensen zijn, die met hun fouten naar de Here gaan. Ze moeten hierdoor leren dat een zwak mens juist sterk is, als hij op de knieën gaat. Ook tegen Paulus zei de Here: mijn genade is u genoeg.

Psychische moeiten

Naar aanleiding van hetzelfde voorbeeld werd gevraagd of het feit dat ouderen te gesloten zijn, mede oorzaak zou kunnen zijn van psychische moeiten bij jongeren. Ds. Van den Geest is geen psychiater die deze ingewikkelde problematiek kan analyseren. Psychische moeiten kunnen allerlei oorzaken hebben, vaak is het zelfs een complex van oorzaken. Maar ook een predikant constateert vaak wel dat de verhouding met de ouders een rol speelt, met name als het gaat over het geloof.

Als ouders bijvoorbeeld van hun kinderen onvoorwaardelijke gehoorzaamheid eisen en er geen discussie mogelijk is, kunnen ze daarmee het gevoelsleven van die kinderen neerslaan. Die komen dan niet meer met hun persoonlijke nood en vragen bij hun ouders, al hebben ze daar eigenlijk nog zo'n behoefte aan. Geloofsmoeiten zijn dan thuis niet meer bespreekbaar, terwijl het juist zo belangrijk is dat opgroeiende kinderen die dingen bij hun ouders herkennen, of bij onderwijzers, de predikant, de ouderling.

Laat jongeren niet alleen staan in hun twijfels en geloofsvragen, maar laat zien dat we in het geloof elke dag leven van Gods genade! We moeten ze inderdaad de twijfel niet aanpraten, maar we mogen wel eerlijk laten zien dat we zelf ook geen perfecte mensen zijn.

Geloofwaardig

In een vraag over het door ds. Van den Geest gebruikte woord 'geloofwaardig' wordt de geloofwaardige politiek van het GPV aangehaald. Gesteld wordt dat het GPV met die pretentie meer zetels zou moeten halen. Het kan niet aan de Heilige Geest liggen dat dit niet gebeurt, maar staan wij Hem dan soms in de weg?

Aan de Geest kan het uiteraard niet liggen. Denk aan de gelijkenis uit Lucas 8 over het goede zaad: het zaad is wel goed, maar het valt niet altijd in goede aarde. Denk ook aan die tekst uit Jesaja 55: geen woord van God zal leeg tot Hem weerkeren. Dat wil zeggen: het Woord van de Here heeft altijd effect, heeft altijd kracht. Als God spreekt, dan schept Hij iets, dan roept Hij iets in het leven. Het Woord van de Here - de Geest komt erin mee! - kan nooit zonder effect blijven.

Ook hierom niet: dat Woord plaatst mensen zonder meer voor een keuze. De Here Jezus heeft gezegd: Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard. Met andere woorden, als je Jezus Christus ontmoet, sta je voor de keus. En als je niet voor Hem kiest, dan kies je tegen Hem. Het is huiveringwekkend dat op grote schaal mensen weigeren om Christus als hun Redder te aanvaarden.

Denk tenslotte maar aan de bergrede, om te zien wie voor het evangelie kiezen: de armen van geest, de treurende, zij die verdrukt worden om het evangelie. Dat zijn zij die met lege handen voor God staan. En die dus in de juiste houding staan om de genade van de Here te kunnen ontvangen. In het evangelisatiewerk merk je heel vaak dat de mensen, omdat ze het zo goed hebben, Christus helemaal niet nodig hebben. Maar bij mensen die vast zijn komen te zitten in hun leven, zie je vaak een

opvallende openheid, een vruchtbare aarde voor het evangelie.

Scheppingsprodukten

Ds. Groenenberg gaat desgevraagd nog in op de scheppingsprodukten in verband met het geloof. Ten eerste merkt hij op dat de Heilige Geest uitgaat van de Vader en de Zoon. Dat de Heilige Geest uitgaat van de Vader, betekent dat Hij om het geloof te werken en te versterken, gebruik maakt van de produkten van de schepping. Dat is trouwens op zich een groot wonder, dat de Heilige Geest gebruik maakt van scheppingsprodukten om zaken van herschepping te bewerken. Als beweerd wordt dat de Heilige Geest los van de Vader werkt, zien we als consequentie dat de genademiddelen die God heeft gegeven, de prediking en de sacramenten, worden geminacht of naar de achtergrond gedreven.

Vervolgens, als je de Heilige Geest loslaat van de Vader, loslaat van het natuurlijke, het creatuurlijke, krijg je ook op andere punten vreemde dingen: ziekte wordt gezien als zonde, alleen de zieke die zich bekeert en de Heilige Geest rechtstreeks in zijn hart laat komen, wordt weer beter. Allerlei teksten moeten dan als pil dienen voor herstel van de ziekte.

Onverdraagzaamheid

Ds. Gunnink is gevraagd het een en ander te zeggen over een te grote onverdraagzaamheid die er zou zijn in de richting van andersgelovigen. De Gereformeerde Kerken vrijgemaakt komen volgens de vragenstelster in veel 'Ingezondens' en in bepaalde andere bijdragen in het ND hautain en kwetsend over.

Van een gezonde onverdraagzaamheid mag gesproken worden, als het gaat om dwaling, schrijfkritiek, aanvallen op de God van de Bijbel, want dat zijn regelrechte aanvallen op de God van ons leven en dus op ons heil. Dan betreft die onverdraagzaamheid niet de mensen zelf, maar hun dwalingen. Dwaling binnen de kerk mag niet verdragen worden. Maar een verkeerde houding tegenover mensen, een hautaine zelfverzekerde houding kan afstoten in plaats van aantrekken. Als totaalbeeld kan ds. Gunnink dat nu in onze kerken niet herkennen, wel meent hij dat er hier en daar struikelingen zijn in de onderlinge bejegening, en ook ten opzichte van degenen die niet van de kerk zijn. Grote fijngevoeligheid is dan op z'n plaats. De leer moet helder en duidelijk zijn, maar in de menselijke verhoudingen moet ook een stuk nederigheid uitstralen, omdat gereformeerden zelf ook uit de diepste diepten verlost zijn; ze zijn niets beter dan anderen. Laten we zoveel mogelijk dat nederige uitstralen: als we spreken over de zekerheid van het geloof, hebben we geen enkele reden tot zelfverzekerd zijn!

Geloofsaanvaarding

Kun je in moeilijke omstandigheden nog wel bidden? Wat heb je nog aan je geloof, als bijvoorbeeld je kind een dodelijk ongeluk is overkomen?

Ds. Gunnink ziet zo'n aangrijpend gebeuren als een illustratie van wat geloof wil en kan zijn. Dat geloof richt zich niet op het zintuiglijk waarneembare. Het gaat juist dwars in tegen alles wat je op dat moment ziet en voelt aan pijn en ellende. Het is het geloof in de belofte van God die zegt dat Hij, ook al zien wij dat niet, ook op dát moment dat kind beschermd heeft en in zijn handen genomen. Dat is Gods belofte. En geloven is nu juist je daarop richten, en in zulke verschrikkelijk moeilijke omstandigheden het van de Here blijven verwachten. Als je het helemaal niet meer begrijpt, juist dán heb je het zo nodig om te beseffen wat geloven is: je in toevertrouwende zekerheid aan de Here overgeven.

Een andere vraag betreft mensen met problemen met geloof en geloofsaanvaarding. Zij zeggen dat in de Bijbel staat dat het geloof je gegeven moet worden; als het niet gegeven wordt, heb je 't niet en zul je 't ook nooit krijgen.

Ds. Gunnink heeft in zijn toespraak de nadruk gelegd op de gave van het geloof, tegenover de gedachte dat geloof maar mensenwerk en dus een onzekere zaak is. We moeten vasthouden wat de Catechismus zegt: het is een door het geloof in Christus ingelijfd worden; passief: de gave. Tegelijkertijd moeten we ook actief zijn: al zijn weldaden aánnemen. In Oude en Nieuwe Testament wordt vaak benadrukt, dat het opgenomen zijn in het verbond geen vrijblijvendheid betekent, maar juist een heel sterk appel: gelóóf nu Gods beloften, omhels Jezus Christus!

Kuitert

Ds. Van den Geest geeft op de vraag of we boeken als die van prof. Kuitert kunnen lezen, als antwoord dat het misschien niet voor iedereen goed is om een boek als *Het algemeen betwijfeld christelijk geloof* te lezen. Hij kent mensen die er werkelijk door aan het twijfelen zijn geraakt. Kuitert is iemand die zo pakkend schrijft, dat je er gemakkelijk door wordt meegenomen. Voor de confrontatie met zulke lectuur moet je wel een stevige ondergrond hebben.

Maar de predikant wil ook opmerken dat we niet moeten doen alsof boeken van prof. Kuitert erg ver van ons af staan. Want

deze schrijver weet te verwoorden wat diep in ons allemaal zit. Als hij spreekt over het algemeen *betwijfeld* christelijk geloof en zegt dat geloven eigenlijk iets is wat we zelf in het leven roepen, dat we zelf onze eigen godsbeelden maken, dan moeten wij niet denken dat dat iets is van een of andere moderne kritische theoloog. Nee, in wat Kuitert beschrijft, kunnen we onszelf herkennen: onze eigen diepste twijfels en zondige gedachten.

We moeten ons echter niet onderuit laten halen door zo'n boek. Met het Woord van de Here ernaast kan het misschien wel goed zijn om zo'n boek te lezen, juist om mensen met twijfels en geloofsmoeiten beter te kunnen begrijpen. En om bijvoorbeeld te kunnen spreken met jongeren of met studenten.

Op de vraag of we dan soms niet bang moeten zijn voor schrijfkritiek, antwoordt ds. Van den Geest dat schrijfkritiek in onze kerken niet wordt toegelaten. Dat is goed geregeld: een dominee die onschriftuurlijk preekt, wordt terechtgewezen; zet hij zijn leer door, dan zal hij zelfs geschorst en afgezet worden. Wel worden kritische vragen gesteld, door jongeren o.a. Dat moet kunnen, want jongeren en studenten kunnen door de vragen van deze tijd in de war raken. Ze moeten de ruimte krijgen om die vragen te stellen, juist in de kerk, aan hun medegelovigen! Ouders en ouderen moeten daar niet van schrikken, maar hen in hun moeiten helpen, door geduldig te luisteren en niet krampachtig, maar juist rustig te reageren.

Zekerheid

Een zuster uit de zaal vraagt zich af wat we nu eigenlijk bij al dat spreken over twijfel nog aan de zekerheid van ons catechismusantwoord 21 hebben. Ds. Gunnink, die sprak over geloof en zekerheid, meent dat je in deze tijd niet om het verschijnsel twijfel heen kunt. Maar daarbij moeten ook de zekerheid van het geloof en de overmacht van Gods beloften duidelijk uit de verf komen. Als je intensief bezig bent met het Woord van de Here, ook op de verenigingen, zal het steeds duidelijker worden hoe vast en zeker het geloof inderdaad is. Dat is ook het wapen tegen twijfel. Daar kunnen de zekerheden van deze aarde het niet bij halen. Maar juist omdat die problematiek van de twijfel bestaat, is het goed ook daarover te spreken met elkaar.

Ds. Groenenberg heeft nog iets te zeggen over de zekerheid in Christus. Als iemand ons zegt, dat geloof niet voor hem is weggelegd, dat hij niet goed genoeg is voor God en bij bidden en bijbellezen niets voelt, moeten wij er toch op wijzen dat hij moet doorgaan met in de Bijbel te lezen, omdat de Here daardoor spreekt, en moet doorgaan met bidden. Verder mag je tegen zo iemand zeggen dat hij kostbaar is in de ogen van God, zijn Schepper, en dat hij het eigendom is van Jezus Christus die ook voor hem aan het kruis is gestorven.

Je mag hem blijven wijzen op de betrouwbaarheid van God. Je mag ook zeggen dat geloofsblijdschap en geloofsbeleving lang niet altijd samenvallen met het geloof. Onze zekerheid, onze vastheid ligt niet in ons, in ons gevoel of verstand, die door de zonde verstoord zijn. Onze vastheid ligt in de God van onze vertroosting; zijn denken en voelen en verstand zijn volmaakt!

De presidente besluit deze forumbespreking met de drie predikanten te danken voor het beantwoorden van de vragen. We hebben met elkaar mogen spreken over het geloof. Wij mogen ook de middelen gebruiken die de Here ons geeft en op onze vrouwenverenigingen samen ons buigen over zijn Woord. We willen Hem hartelijk danken dat we ook door dat verenigingswerk gesterkt mogen worden in ons geloof.